

Jānis Endzelīns, *Darbu izlase*, I, Rīgā, 1971, 728 p.

Tikriausiai labai sunku būtų surasti kalbā, kurios moksle vienas asmuo suvaidino tokį milžiniškā vaidmenī, kokį Janis Endzelyns (1873–1961) suvaidino latviu kalbotyroje. Daugiau kaip pusē šimtmečio šis mokslininks vadovavo (pilniausia šio žodžio prasme) latviu kalbos mokslui, net ir dabar, po jo mirties praslinkus jau keliolikai metu, latviu kalbotyra, iš šalies žiūrint, atrodo vis tebesanti šio įžymiojo kalbininko šešėlyje. Tur būt, taip esti visuomet, kai pasitraukia didi asmenybė, nepalikdama lygiaverčiu savo darbo tęsėju.

J. Endzelyno rinktinių raštų jau seniai laukėme ir, žinoma, labai džiaugiamės, pagaliau sulaukę pirmojo jų tomo. Šiame tome publikuojami 1897–1906 metų J. Endzelyno tyrinėjimai, jų tarpe tokie žinomi darbai, kaip „Латышские предлоги“ (I–II dalis), „Исследования в области кашубского языка“, „Латышские заимствования из славянских языков“, „Über den lettischen Silbenakzent“ ir daugelis kitų. Čia spausdinamas ir pirmasis J. Endzelyno straipsnis, tiesiogiai susijęs su lituanistika, būtent, V. Požezinskio knygos „Возвратная форма глаголов в литовском и латышском языках“ recenzija.

J. Endzelyno raštai publikuojami ta kalba, kuria jie buvo parašyti, suvienodinus fonetinę transkripciją, santrumpas, papildžius įvairiomis vėliau paties autoriaus padarytomis pastabomis.

Sprendžiant iš pirmojo tomo, J. Endzelyno raštai yra labai kruopščiai parengti. Tiktai gaila, kad pirmąjį tomą pasiėmė į rankas, kažkaip pasigendame platesnio straipsnio apie šį žymųjį latviu kalbininką, jo vietą baltų kalbotyroje. Tiesa, nurodoma, kad paskutiniame – ketvirtajame rinktinių raštų tome būsianti J. Endzelyno „gyvenimo ir darbų kronika“. Tačiau kronika, kokia plati ji bebūtų, vis dėlto negalės duoti visapusiško šio mokslininko įvertinimo. Praverstų ir nauja J. Endzelyno darbų, o taip pat literatūros apie jį bibliografija, nes 1958 m. ir 1959 m. paskelbtose bibliografijose esama spragų, o literatūra apie J. Endzelyną per pastaruosius keliolika metų gerokai pasipildė.

J. Endzelyno raštų leidėjai taip pat nieko neužsimena apie dalykinę ir žodžių rodyklę. Kaip parodė K. Būgos „Rinktinių raštų“ (sudarė Z. Zinkevičius) praktika, tokios rodyklės leidinio efektingumą labai daug padidina.

Šia proga latviu kalbininkams norėtūsi priminti dar vieną skolą Janiui Endzelynui: „Latvijas PSR vietvārdi“ pirmosios dalies antrasis tomas (K–O raidės) pasirodė 1961 metais, apie trečiąjį tomą kol kas dar nieko negirdėti, ar ne per ilgas tarpas? Žinoma, priminti ir pareikšti pageidavimus yra daug lengviau, negu juos įvykdyti.

J. Endzelyno rinktinių raštų leidimas yra pats gražiausias didžiojo latviu mokslininko pagerbimas, pats geriausias renginys jo šimtųjų gimimo metinių minėjimui.

J. Endzelyno raštus sudarė ir redagavo buvusios jo mokinės R. Gryslė, D. Zemzarė (1911–1971), V. Dambė ir M. Brenčė, išleido Latvijos TSR Mokslų akademijos A. Upyčio Kalbos ir literatūros institutas.

J. Endzelyno raštų pirmasis tomas prašyte prašosi platesnio, visapusiško aptarimo. Šiomis anotacinėmis pastabomis norėta pasidalinti tik pirmaisiais išpūdziais, pirmaisiais džiaugsmiais, kurie kyla, pasklaidžius šio didžiai vertingo baltų filologijos veikalo puslapius.

A. Sabaliauskas